

ikke være medlem af statsrådet, hvilket kongen heller ikke var i 1849-grundloven. Kongens placering i statsrådet er et resultat af den såkaldte januarkundgørelse fra den 28. januar 1852, udstedt af Frederik VII. Dermed blev junigrundloven reelt ændret. Januarkundgørelsen kan betragtes som det første tilbageslag for den relativt demokratiske junigrundlov. Senere fulgte andre tilbageslag, f.eks. forfatningsordningen fra 1854, ændringer i 1855 og 1863 og ikke mindst ændringerne i grundloven fra 1866, som for alvor markerede et tilbageslag for folkestyret, bl.a. gennem ændringen af sammensætningen af Landstinget.

At kongen skulle ud af statsrådet, blev i de efterfølgende år et krav fra Venstre som en del af forfatningskampen. Derfor er den foreslåede paragraf en opfyldelse af det krav, som Venstre fremførte i 1800-tallet, men som siden tilsyneladende er glemt.

Til § 49

Uændret. Kun sproglige ændringer, herunder regeringens i stedet for kongen.

Til § 50

Det er klart, at der skal kunne gøres både politisk og retsligt ansvar gældende over for en minister, der i embeds medfør ikke overholder gældende lov. I dag er det rigsretten, der dømmer, når der er tale om retsligt svigt.

Rigsretten kan gøre et retsligt ansvar gældende, sådan som det skete i Ninn-Hansen-sagen. Spørgsmålet er blot, om det er en hensigtsmæssig metode, og om ikke det eksisterende retssystem med de almindelige domstole er mere egnet i dag.

Behandlingen af Ninn-Hansen-sagen viste også, at anvendelse af rigsretten giver en række praktiske problemer. Dertil kommer det mere principielle problem, at Folketinget efter 1953-grundloven både er anklager og udpeger lægdommerne i rigsretten. Det er en uheldig sammenblanding af anklagende og dømmende myndighed.

En naturlig udgang herpå kan være, at rigsretten bliver nedlagt, og at de ordinære domstole anvendes i den forbindelse. Den model kendes f.eks. allerede i Sverige, Holland og Belgien, hvor Højesteret har rigsrettens funktioner. Det kunne f.eks. ske ved en første og anden instans, hvor et antal dommere ved de to landsretter udgjorde første instans, mens Højesteret udgjorde anden instans, når ministeransvarlighedsloven er overtrådt, og hvor det ikke er tilstrækkeligt at gøre et politisk ansvar gældende. Af hensyn til retssikkerheden må det være mest rigtigt, at også skyldspørgsmålet kan ankes.

Til § 51

I den nuværende grundlov er det slået fast, at domstolene er uafhængige. Derimod indeholder grundloven ikke ret mange bestemmelser, der understreger bestemte retsprincipper, bortset fra bestemmelsen i § 65 om, at retsplejen i videst muligt omfang skal gennemføres i offentlighed og mundtlighed.

Det betyder dog ikke, at sådanne retsprincipper ikke gælder i Danmark. Det gør de, fordi Danmark har tilsluttet sig internationale konventioner, som rummer disse retsprincipper. Ud over at principperne er slået fast i internationale konventioner, kan vi også konstatere, at de er indarbejdet i en række andre landes grundlove – modsat den danske grundlov. På tilsvarende måde findes der bestemmelser i EU-charteret.

Det drejer sig om retsprincipper om, at enhver person, der ikke er dømt, er uskyldig, at en sigtet har ret til en forsvarer, at mindrebemidlede har ret til retshjælp, at der skal være proportionalitet mellem forbrydelse og straf, at man ikke kan straffes for samme forbrydelse to gange, og at en handling ikke kan straffes, medmindre den var strafbar, da handlingen blev begået.

Til § 52

Domstolene i Danmark har de senere år i større udstrækning taget stilling til, om love er i overensstemmelse med grundloven og forfatningen, f.eks. i sagen om lovligheden af dansk tilslutning til Maastrichttraktaten og med Højesterets kendelse om, at Tvindsærloven var grundlovsstridig og dermed ugyldig – en kendelse, som Folketinget accepterede, også de folketingsmedlemmer, som havde stemt for Tvindsærloven. Det betyder, at Højesteret dermed har fået en stærkere kompetence inden for magtdelingen, end man tidligere ville have vurderet, hvor Højesteret godt nok kunne gribe ind. Men man havde ikke en forventning om, at Højesteret ville benytte sig af muligheden for at omstøde en lov, som Folketinget havde vedtaget, som grundlovs- og forfatningsstridig. Når Højesteret skal have denne kompetence i forhold til lovgivningsmagten, forudsætter det til gengæld, at grundloven er mere dækkende for de grundlæggende principper, som det danske samfund bygger på, end den nuværende grundlov, hvilket er et yderligere argument for en ny grundlov.

Derved har domstolene med Højesteret i spidsen fået karakter af også at være forfatningsdomstole, hvilket forekommer helt rigtigt – en tendens, vi også har set i andre lande, hvor domstolene også i højere grad er gået ind og har vurderet, om lovene er i overensstemmelse med forfatningen.